

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De gemeente Drimmelen acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de programma-uitvoering -en daarmee op het behalen van de programmadoelstellingen- beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting van de gemeente Drimmelen is. Dit is van belang wanneer een financiële tegenvaller zich voordoet. Aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigingen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen en een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Ter completering van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is het onderdeel 'Weerstandsvermogen' toegevoegd.

Algemeen

Risicomanagement is een continu proces van identificeren en kwantificeren van risico's en het bepalen van activiteiten die de kans van optreden en/of de gevolgen van risico's beheersbaar houdt/maakt.

Verfijning en doorontwikkeling van risicomanagement vindt doorlopend plaats.

Risicomanagementbeleid

Verwezen wordt naar het 'beleid risicomanagement en weerstandsvermogen' dat u op 7 november 2013 heeft vastgesteld. In dit beleid worden kaders gesteld ten aanzien van de reikwijdte en toepassing van risicomanagement.

Risico's

Een **risico** is de kans op het optreden van een gebeurtenis.

Om inzicht in de risico's van de gemeente te kunnen verkrijgen is een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie.

Risicoprofiel

Om de risico's van gemeente Drimmelen in kaart te brengen is door de afdelingen een risicoprofiel opgesteld. Hierbij is gebruik gemaakt van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem) waarmee risico's systematisch in kaart worden gebracht en beoordeeld. In totaal zijn 53 risico's in beeld gebracht. Het risicoprofiel is een dynamisch geheel: als er aanleiding toe is, worden risico's toegevoegd, gewijzigd en/of verwijderd.

Risicokaart

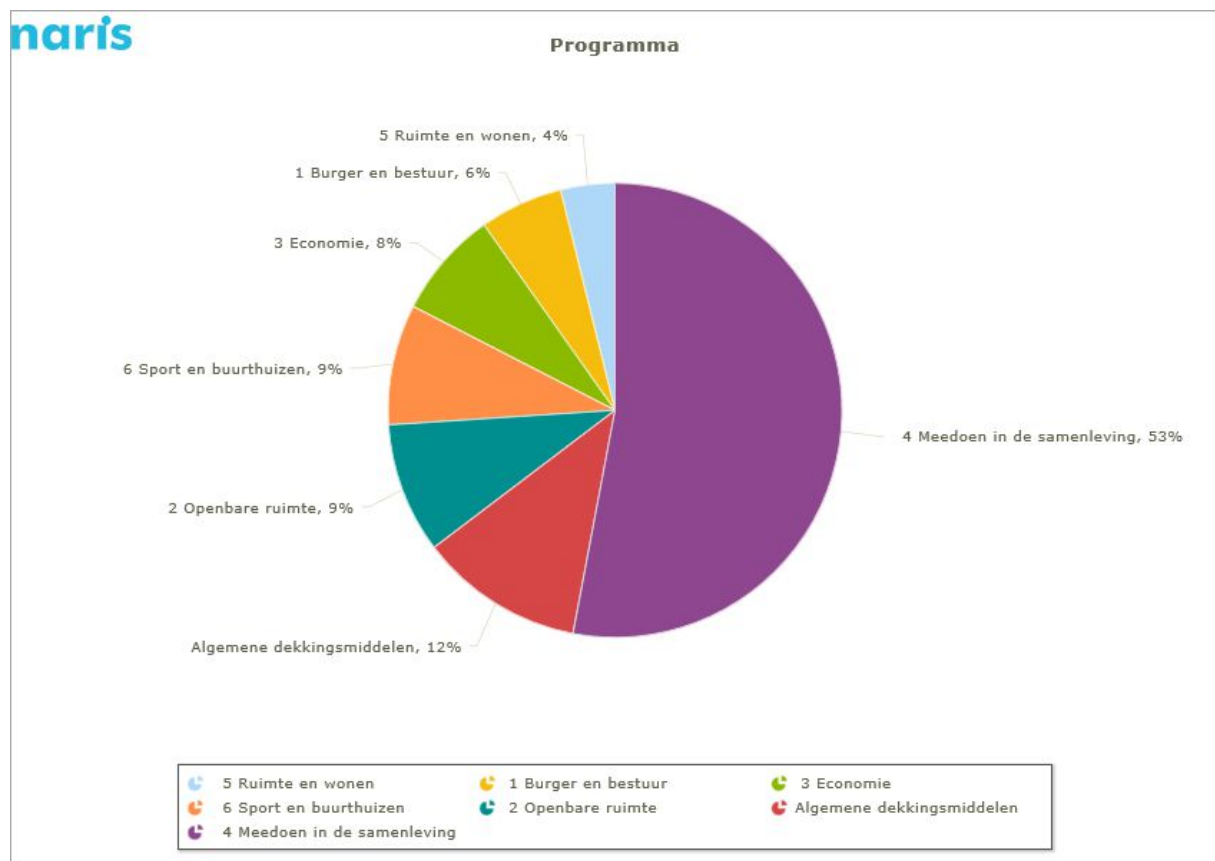
De volgende tabel ('risicokaart') geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden.

Tabel Par.A-1

x > € 500.000	2	1			
€ 250.000 < x < € 500.000	3	1		2	
€ 100.000 < x < € 250.000	2		4		1
€ 25.000 < x < € 100.000	4	4	3	2	3
x < € 25.000	3	1	2	1	
Geen financiële gevolgen					
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

De volgende grafiek geeft de gemiddelde risicoscore per programma weer. Hierdoor ontstaat inzicht in de risicospreiding.

Tabel Par.A-2



In het volgende overzicht worden de tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hierbij geeft het invloedspercentage de invloed van een risico op het *totale risicoprofiel over alle jaren* van de gemeente Drimmelen weer.

Tabel Par.A-3

Top 10

Progr.	2018 begroting	2017 begroting	2016 rekening		2018 begroting Kans	2018 begroting Invloed
4	1	-	-	De rechter bepaalt dat Hulp bij het Huishouden weer een maatwerkvoorziening moet worden.	70%	13,28%
4	2	x	x	Slecht binnenklimaat BS De Schittering in Hooge Zwaluwe	70%	12,48%
4	3	1	3	Het Inkomens-deel 2017 ev. jaren is ontoereikend op basis van het aantal uitkeringen (PW,e.d.)	90%	11,15%
4	4	3	6	Garantstelling De Wijngaerd	30%	9,43%
6	5	7	7	De teruggevorderde BTW op de buitensportaccommodaties moet worden terugbetaald aan de Belastingdienst.	30%	5,91%
2	6	8	-	Het risico dat er een of meerdere civieltechnische kunstwerken vervangen moeten worden waarvoor in de voorziening geen budget is opgenomen	50%	4,92%
3	7	9	10	Gecedeerde vorderingen (BMD) zijn eerst in 2018 en 2028 invorderbaar	10%	4,10%
4	8	4	1	Taak jeugdzorg kan niet binnen budget uitgevoerd worden	50%	3,96%
3	9	x	x	Afstoten Den Domp Lage Zwaluwe	50%	3,92%
4	10	-	-	Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend	50%	3,16%
					2016 rekening	2017 begroting
					6.282.690	5.356.089
					5.139.000	4.715.200
					11.421.690	10.071.289
					5.645.593	3.860.000
					9.505.593	

*1 x = Dit risico is nieuw opgenomen.

*2 - = Dit risico is in het betreffende jaar opgenomen in het totale risicoprofiel van de gemeente Drimmelen, maar behoorde niet tot de risico top 10.

Gelet op de mogelijke (financiële) consequenties volgen wij de economische ontwikkelingen nauwlettend. Het effect ervan op bijvoorbeeld op de algemene uitkering, financieringsrisico's en garantstellingen komt aan de orde bij de programma's.

Het meerjarig verloop van het totale risicobedrag per jaarschijf is als volgt:

- 2018: € 8,76 miljoen
- 2019: € 8,76 miljoen
- 2020: € 8,51 miljoen
- 2021 en latere jaren: € 8,46 miljoen.

Ontwikkeling per risico

1. De rechter bepaalt dat Hulp bij het Huishouden (HbH) weer een maatwerkvoorziening moet worden

Als uit jurisprudentie blijkt dat HbH weer als maatwerkvoorziening aangeboden moet worden, betekent dit een extra kostenpost. Uit een eerste analyse van de uitspraken van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) d.d. 18 mei 2016 is afgeleid dat de kans op dit risico klein is. De uitspraken zijn echter onderwerp van onderzoek en interpretatie door VNG en VWS. Uit de berichtgeving over dit onderzoek blijkt dat VNG en VWS kiezen voor een strikte uitleg van de uitspraken van de CRvB waardoor de kansen op het optreden van dit risico groter worden ingeschat.

2. Slecht binnenklimaat BS De Schittering in Hooge Zwaluwe

Op verzoek van de raad dient onderzocht én begroot te worden wat er voor nodig is om het binnenklimaat in de basisschool De Schittering te verbeteren. Er zijn al jaren klachten. Op dit moment heel moeilijk in te schatten daar het onderzoek nog loopt.

3. Het Inkomens-deel is ontoereikend op basis van het aantal uitkeringen (wwb, e.d.)

De uitgaven voor loonkostensubsidie blijven stijgen en daarnaast blijft de druk bestaan op het uitkeringsbestand. Het BUIG-budget is hierop gedeeltelijk aangepast. De financiële consequenties zijn op basis van besluitvorming VJN/Kadernota verwerkt in de begroting. Desondanks blijft er voor de gemeente een financieel risico (eigen risico) bestaan.

4. *Garantstelling Wijngaerd*

De gemeenteraad heeft op 16 juli 2015 besloten een gemeentegarantie te verlenen aan Stichting de Wijngaerd te Made t.b.v. de financiering van de renovatie van de huidige huisvesting en tijdelijke huisvesting die hiervoor nodig is. In de op 25 november 2015 tussen de gemeente Drimmelen en de Coöperatieve Rabobank Amerstreek U.A. te Oosterhout ondertekende akte van borgtocht zijn de volgende voorwaarden opgenomen: De aflossing van de lening loopt evenredig mee met de totale aflossing (inclusief extra aflossingen) van de totale financiering, zodat leningen een gelijke looptijd hebben. Bij een eventueel verlies van zelfstandigheid van Stichting De Wijngaerd door fusie en/of overname komt deze akte van borgtocht te vervallen.

5. *Terugbetalen teruggevorderde BTW buitensportaccommodaties*

Indien de Belastingdienst niet instemt met de terugvordering van de BTW over de sportaccommodaties, nemen de kosten van de buitensport toe.

6. *Vervanging civieltechnische kunstwerken, waarvoor in de voorziening geen budget is opgenomen*

Tijdens inspecties wordt gepoogd vijf jaar van tevoren een inschatting te maken van het risico van einde levensduur. In ieder geval twee jaar voor vervanging zijn de kosten aan te geven. Afspraak is nu, dat een raadsbesluit wordt gemaakt zodra een vervanging uit de inspectie nodig blijkt.

7. *Gecedeerde vorderingen (BMD) zijn eerst in 2018 en 2028 invorderbaar*

In de verkoopovereenkomst van de nieuwe jachthaven in Drimmelen aan Yachthaven Biesbosch B.V. is een gespreide betaling geregeld van een gedeelte van de koopsom. Bij beëindiging van de activiteiten van Moerhave B.V. medio juli 2015 zijn deze vorderingen gecedeerd aan de gemeente. Omdat het eerste gedeelte eerst in 2018 wordt betaald en het resterende gedeelte medio 2028 is vanwege de lange doorlooptijd sprake van een risico.

8. *Taak jeugdzorg kan niet binnen budget worden uitgevoerd*

In 2016 waren de kosten specialistische jeugdhulp hoger dan begroot. Met name als het gaat om ambulante jeugdhulp. Daarom zijn in de voorjaarsnota 2017 extra middelen bijgeraamd, omdat voor 2017 ook verwacht wordt dat deze kosten hoog zullen blijven. Het is verder niet bekend hoe de kosten zich vanaf 2018 en verder zullen ontwikkelen, vandaar dat een en ander nog steeds als risico blijft gelden.

9. *Afstoten Den Domp Lage Zwaluwe.*

Gemeenteraad heeft opdracht gegeven om pand te verkopen aan één partij met de voorwaarde dat de maatschappelijke huurders in het pand mogen blijven. Begin 2018 wordt bekend of de gemeente het pand aan deze partij kan overdragen. Risico's hierbij zijn:

- Verkoop is niet mogelijk, omdat partij niet het pand wil kopen met hoofdhuurder als gebruikers;
- De partij wil de bestemming van het pand wijzigen. Pand moet voldoen aan ruimtelijke en technische eisen. Het is onduidelijk of dit mogelijk is.
- De afgelopen jaren is er, vanwege wens om pand af te stoten, sprake geweest van uitgesteld onderhoud.

10. *Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend*

De druk op de Wmo/Wmo-voorzieningen zal de komende jaren toenemen, omdat mensen langer thuis blijven wonen (Rijksbeleid). Uitgaande van een risico van 5% op het budget voor voorzieningen

Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit is de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

Incidentele weerstandscapaciteit

Het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau.

Structurele weerstandscapaciteit

De middelen die permanent kunnen worden ingezet om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

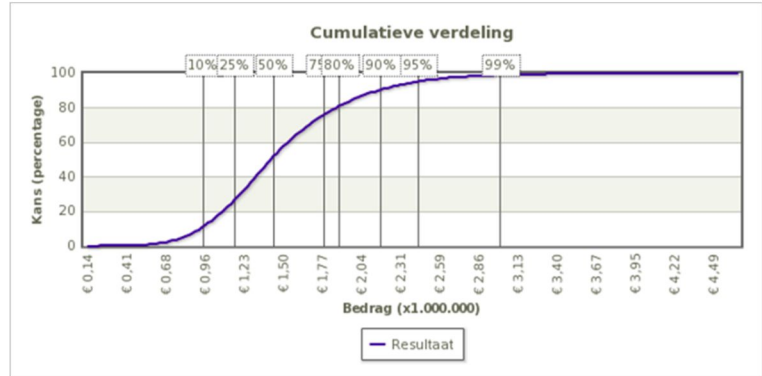
Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de onderkende risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag (€ 9,5 miljoen - zie tabel Top 10 risico's) ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De hierna opgenomen tabel en de kansverdeling tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Tabel Par.A-4

Statistieken	Waarde
Minimum	€ 116.418
Maximum	€ 4.649.457
Gemiddeld	€ 1.488.131
Absolute maximum	€ 85.755.593
Zekerheidspercentage	Bedrag
10%	€ 922.375
25%	€ 1.140.396
50%	€ 1.412.854
75%	€ 1.762.783
80%	€ 1.866.519
90%	€ 2.156.679
95%	€ 2.416.234
99%	€ 2.986.102

Tabel Par.A-5



Uit de grafiek en de bijbehorende tabel volgt dat het 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 2,2 miljoen (begroting 2017: € 2,6 miljoen; jaarverslag 2016: € 3,2 miljoen).

Het meerjarig verloop van de benodigde weerstandscapaciteit per jaarschijf is als volgt:

- 2018: € 2,15 miljoen
- 2019: € 2,01 miljoen
- 2020: € 1,95 miljoen
- 2021 en latere jaren: € 1,89 miljoen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Tabel Par.A-6

Beschikbare weerstandscapaciteit						
Bedragen in €1.000						
	2016 rekening	2017 begroting	2018 begroting	2019 begroting	2020 begroting	2021 begroting
Incidentele weerstandscapaciteit (in vermogen)	21.191	21.306	19.415	18.671	19.121	19.343
Algemene reserve	21.024	21.180	18.655	18.615	18.612	18.612
Vast kapitaal *1	16.044	-	-	-	-	-
Vrij aanwendbaar deel *1	3.005	19.219	16.592	16.552	16.552	16.552
Grondbedrijf	1.975	1.961	2.064	2.063	2.060	2.060
Bestemmingsreserve						
Reserve bovenwijkse voorzieningen Grondbedrijf	167	111	80	88	97	97
Stille reserve (besloten te incasseren)	-	-	-	-	-	-
Resultaat na bestemming (programmabegroting)	-	15	680	-33	412	634
Structurele weerstandscapaciteit (in exploitatie)	2.393	2.887	2.719	392	435	435
Onbenutte belastingcapaciteit	2.393	2.569	2.411	p.m.	p.m.	p.m.
Onvoorzien	-	25	25	25	25	25
Stelpost bestuursakkoord *2	-	293	283	367	410	410
Totale weerstandscapaciteit	23.584	24.193	22.135	19.063	19.556	19.778

*1 Deze reserves worden vanaf de begroting 2017 samengevoegd tot één Algemene reserve

*2 Deze stelpost is geen vast onderdeel van de weerstandscapaciteit. Om administratieve redenen wordt deze hier verwerkt, zodat een juist beeld wordt verkregen van de beschikbare middelen. (is nl. aan meerdere risico's te koppelen als maatregel)

Weerstandsvermogen

Het **weerstandsvermogen** geeft de relatie aan tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen of waar na het treffen van maatregelen nog restrisico's overblijven en de capaciteit die een gemeente heeft om die niet begrote kosten op te vangen. Onderscheiden worden:

Statisch weerstandsvermogen

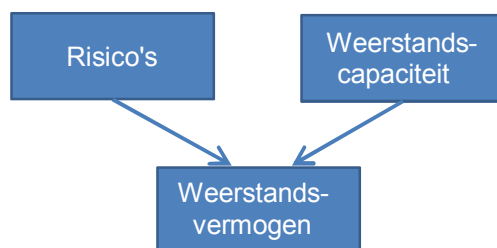
Betrekking hebbende op het begrotingsjaar zelf.

Dynamisch weerstandsvermogen

heeft betrekking op de consequenties voor meerdere begrotingsjaren.

Op basis van de geïnventariseerde risico's is het weerstandsvermogen berekend. Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij benodigde of gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

Tabel Par.A-7



De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Het meerjarig verloop van de ratio weerstandsvermogen is als volgt:

Tabel Par.A-8

Ratio weerstandsvermogen	2016 rekening alle jaren	2017 begroting jaarschijf	2018 begroting jaarschijf	2019 begroting jaarschijf	2020 begroting jaarschijf	2021 begroting jaarschijf	2018 e.v. begroting alle jaren
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 23.584	€ 24.193	€ 22.135	€ 19.063	€ 19.556	€ 19.778	€ 22.135
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 1.454	€ 1.700	€ 2.161	€ 2.014	€ 1.943	€ 1.900	€ 1.869
Ratio weerstandsvermogen (2018 begroting)			10,24	9,47	10,07	10,41	11,84
Ratio weerstandsvermogen (2017 begroting)		14,23	12,31	10,93	11,01	-	-
Ratio weerstandsvermogen (2016 rekening)	16,22	-	-	-	-	-	-

De afwijkingen worden veroorzaakt doordat risico-inschattingen zijn aangepast als gevolg van gewijzigde inzichten. Het risicoprofiel is immers een dynamisch geheel.

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, wordt gebruik gemaakt van de volgende waarderingstabel².

Tabel Par.A-9

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

¹ De normtabel is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente.

Een algemeen aanvaarde normstelling voor de hoogte van het weerstandsvermogen is er niet. Gemeente Drimmelen streeft na zo min mogelijk risico te lopen en -mits financieel verantwoord- zoveel mogelijk risico's af te dekken. Dit betekent dat een weerstandsvermogen moet worden nagestreefd dat ten minste voldoende is. Dit betekent een ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,0 (minimaal waarderingscijfer C).

Het ratio van de gemeente Drimmelen valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen. De hoogte van de ratio houdt in dat momenteel geen nadere beheersmaatregelen nodig zijn.

Financiële kengetallen

(en beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie)

Bij de vernieuwing van de BBV is, op basis van advies van de commissie Depla, voorgeschreven dat er in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen voor de begroting vanaf 2016 en voor de jaarstukken vanaf 2015.

Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De invoering van de kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor raadsleden inzichtelijker te maken. De kengetallen hebben geen functie als normerings-instrument in het kader van financieel toezicht.

De vijf kengetallen zijn:

1. Schuldquote:
 - a. netto schuldquote;
 - b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. Solvabiliteitsratio;
3. Grondexploitatie;
4. Structurele exploitatieruimte en
5. Belastingcapaciteit.

Tabel Par.A-9

Begroting 2018						
Kengetallen	Verloop van de kengetallen					
	Rekening 2016	Begroting 2017 (primaire)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1a. Netto schuldquote	-7%	37%	31%	40%	41%	43%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-8%	37%	32%	39%	40%	42%
2. Solvabiliteitsratio	78%	57%	58%	55%	54%	52%
3. Kengetal grondexploitatie	-1%	0%	0%	0%	0%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	4%	2%	4%	2%	3%	4%
5. Belastingcapaciteit	107%	106%	102%	102%	102%	102%

Als gevolg van de gewijzigde regelgeving in het BBV wijken de percentages begroting 2017 af van de jaarrekening 2016. Verschillen worden veroorzaakt doordat met het opnemen van de geprognoseerde balans (verplicht vanaf de begroting 2017) de begrote netto vlottende schulden hoger zijn dan werkelijk, omdat nu ook de investeringsprognose wordt meegenomen.

Een korte toelichting op de kengetallen:

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen is laag. Dit is positief.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote weergegeven (netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen is laag. Dit is positief.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal.

Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat van baten en lasten.

De solvabiliteitsratio van de gemeente Drimmelen is hoog. Dit is positief.

3. Kengetal grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de grond is van belang, omdat deze terugverdiend moet worden bij de verkoop. Boekwaarden worden afgezet tegen de totale baten.

Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is laag. Dit is positief.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het evenwicht van de begroting wordt er ook gekeken naar de structurele en incidentele lasten en baten. Voorbeeld van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

Een begroting waarvan de structurele baten dan ook hoger zijn dan de structurele lasten is dan ook meer flexibel dan een begroting waar bij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

De structurele exploitatieruimte van de gemeente Drimmelen is laag. Dit is negatief.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten jaarlijks. Bij de berekening van het kengetal worden de gemeentelijke woonlasten afgezet tegen het landelijk gemiddelde.

De totale woonlasten van de gemeente Drimmelen zijn iets hoger dan het landelijk gemiddelde. Dit is negatief.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente.

Geconcludeerd kan worden, dat de gemeente Drimmelen een gezonde financiële positie heeft. De verminderde belastingcapaciteit kan worden opgevangen door de positieve uitkomsten van de andere kengetallen.